

Карымишакова А. Т.

ФУНКЦИОНАЛДЫК КЫЗМАТЧЫ СӨЗДӨРДҮН УНИВЕРСАЛДЫК МИЛДЕТТЕРИ

Карымишакова А. Т.

УНИВЕРСАЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ СЛУЖЕБНЫХ СЛОВ

A. T. Karymshakova

UNIVERSAL FUNCTIONS OF THE FUNCTION WORDS

УДК: 94.32/81

Бул макалада функционалдык кызматчы сөздөрдүн айрымдары сүйлөм контекстинде кызматчы сөздөрдүн биринин гана (же жандоочтун, же байламтанын, же бөлүкчөнүн гана) милдетин аткарбастан, кээде аталган үчөөнүн баарынын тең милдеттерин, ал эмес сырдык сөздүк же дагы башка сөз түркүмдүк кызмат аткарышы мүмкүн экендиги кыргыз тилинин факты-материалдарынын негизинде ары, тек, дагы кызматчы сөздөрүнүн мисалында көрсөтүлдү.

Негизги сөздөр: функционалдык кызматчы сөздөр, алардын универсалдык милдеттери, жандооч, байламта, бөлүкчө, сырдык сөз.

В данной статье речь пойдет о функциональных служебных словах ары, тек, дагы. В отличие от многих других служебных слов, они не ограничиваются выполнением только одной функции в предложении (т.е., функции послелога, союза или частицы). В зависимости от контекста предложения они могут выполнять универсальные функции, т.е. функции послелога, союза, частицы или даже междометия. В статье представлены примеры их использования на фактических материалах кыргызского языка.

Ключевые слова: функциональные служебные слова, их универсальные функции, послелог, союз, частицы, междометие.

This article describes the function words ары, тек, дагы. Unlike many other function words, they are not limited to performing only one function in a sentence (i.e. the function of a postposition, conjunction or particle). Depending on the context of a sentence they can perform universal functions, i.e. function of a postposition, conjunction, particle or even interjection. The article presents examples of their use in the factual materials of the Kyrgyz language.

Key words: function words, their universal functions, postpositions, conjunctions, particles, interjections.

Биз бул макалада айрым функционалдык кызматчы сөздөрдүн сүйлөм контекстинде аткарган ар тараптуу (универсалдык) милдеттери жөнүндө сөз кылмакчыбыз. Функционалдык кызматчы сөздөр бүгүнкү күнгө чейин биротоло, б.а., толугу менен (нака, чыныгы) кызматчы сөздөргө өтүп кете элек сөздөрдүн тобу экени жана сүйлөмдүн бардык контекстинде эле кызматчы сөздүк милдетте келе бербеген сөздөр экени белгилүү. Алар бирде кызматчы сөз (байламта, жандооч, бөлүкчө) сыяктуу функцияда келсе, бирде өзүнүн нака баштапкы лексикалык маанисинде, тактап айтканда, ал кайсы маани берүүчү сөздөн келип чыккан болсо, ошол милдетте келет. Булар тилде нака (чыныгы)

кызматчы сөздөргө караганда бир кыйла арбын. Анын себеби тилдин өзүнүн мыйзам-ченемдери менен, башкача айтканда, бул учурда сөз түркүмдөрүнүн өтүүчүлүгү боюнча маселелер менен тыгыз байланыштуу. Биз төмөндө, макаланын жалпы көлөмүнүн чектелүүлүгүн эске алуу менен, **ары, тек, дагы** деген гана үч сөздүн мисалында функционалдык кызматчы сөздөргө лингвистикалык анализ жүргүзүмөкчүбүз.

Ары/нары сөзү.

Азыркы кыргыз тилиндеги **ары (нары)** сөзүн маани берүүчү сөз түркүмү катары сүйлөм контекстинде тактооч деп билебиз. Бирок бул сөз - этимологиялык жактан туунду сөз. Себеби **ары** сөзү көөнө **ол** ат атоочунун байыркы барыш жөндөмөсүнүн **-ры** мүчөсү менен айкашуусунун натыйжасында пайда болгону илимде белгилүү. Демек, **ары** сөзү тил илиминин тарыхында үчүнчү жактагы, жекелик сандагы **ол/ал** ат атоочунун жөндөмө мүчө менен жуурулушуп биригип кетишинен пайда болуу менен эле чектелип калбастан, сөз түркүмдөрүнүн өтүүчүлүгүнүн натыйжасында кылымдар өтүү менен тактоочко айланган. Ал эми маани берүүчү сөз түркүмүнөн кызматчы сөздөрдүн тобуна өтүүдө тактоочтор көпүрө сыяктуу роль аткарууга жөндөмдүү экендиги илимде маалым. Тактоочтордун мындай касиеттери жөнүндө атайын илимий изилдөөлөр өткөн кылымдын 50-жылдарынан бери эле белгилүү. Буга мисал катары Н.А.Каламованын “Переход наречий в служебные части речи” аттуу кандидаттык диссертациясын (Львов, 1954) айтууга болот. Демек, **ары (нары)** сөзүнүн тээ байыркы этимологиясын эске албаганда да, анын тактооч катары тилде кызмат аткарышы бул сөздүн маани берүүчү сөз түркүмү экенин тастыктайт. Ошондуктан бул сөздү тилдик анализге алууда, 1-ден, анын сүйлөм контекстинде тактоочтук милдетте келүүгө жөндөмдүүлүгүн карайбыз. Аны төмөндөгү мисалдар ырастай алат: Эжем **ары** узап кеткенден кийин гана, негедир ичи күйгөндөй ии, билдинби? - деди тунгуок (Б.Усубалиев). Ошол жалооруган бойдон **ары** бурулду да, үндөбөй басып кетти (Б.Усубалиев).

Ары жагын караса,

Кынжы салып байлаган

Катылса соер зору бар (“Манас”).

Анын **нары** жагында

Кырк кечили жанында

Нары жүрүп кете албай,

Арстан Манас байланды (“Манас”).

Бул мисалдардын бардыгында **ары/нары** сөзү кайда? деген суроого жооп берип, орун бышыктагыч тактоочтун милдетин аткарды.

2-ден, **ары (нары)** сөзү жандоочтук функцияда колдонууга жөндөмдүү. Бул учурда анын баштапкы лексикалык мааниси күнүрттөлүп, грамматикалык мааниси басымдуу болуп калат. **Ары** сөзү жандоочтук милдетте келгенде өзүнүн алдындагы атооч сөздөрдү жандап келип, анын чыгыш жөндөмөдө туруусун талап кылып калат: Болгону борбордон **ары** он километр жер экен (“Жаңы агым” газ.). Иштен **ары** дароо эле окуя болгон жерге жөнөдүк (“Тамчы” газ.). Элүү жаштан **ары** жашооң дагы маңыздуу, майнаптуу боло баштайт окшобойбу! (“Тамчы” газ.).

3-дөн, **ары (нары)** сөзү сүйлөм контекстинде байламталык милдет аткарууга жөндөмдүү. Мындай учурда ал сүйлөм ичинде эки же үч ирет кайталанып келүү менен, сүйлөмдүн бир өңчөй мүчөлөрүн байланыштыруу кызматын аткарат: ...**нары** чоочун, **нары** олдоксон адамдын күнөөсү экенин соңку күндөрдө түшүндү Эргеш (Ш.Бейшеналиев). Жаш чагында ал **ары** сулуу, **ары** сүйкүмдүү, **ары** ийкемдүү кыз эле (“Жаңы агым” гез.). **Ары** тууган, **ары** ата-бала болуп калган эле (К.Жантөшев).

Бул байламта аркылуу тутумдашкан сөздөр ар башка затка, нерсеге эмес, бир эле затка, нерсеге тиешелүү болот. Ошондуктан сүйлөмдүн бир өңчөй мүчөлөрүнө күчөтүү маанисин да киргизет.

Ары (нары) сөзү сейрек болсо да сүйлөм ичинде бир ирет гана келүү менен, тең байланыштагы татаал сүйлөмдөрдүн тутумундагы жөнөкөй сүйлөмдөрдү бири-бири менен тутумдаштырып, жогорудагыдай эле байламталык милдет аткарат: Жери кара топурак, **ары** суусу кенен (Н.Байтемиров).

Бирок бардык учурда **ары (нары)** сөзү багындырбас байламталардын ичинен байланыштыргыч байламталык милдетте келет.

4-дөн, **ары (нары)** сөзү бөлүкчөлүк да кызмат аткарууга жөндөмдүү. Бул учурда позициялык жактан ал этиштен кийин орун алып, жактырбоо, жек көрүү сыяктуу терс эмоциялык маанидеги сүйлөмдүн тутумунда кезигет да, бул терс маанини андан ары күчөтүүгө шарт түзөт: Койчу **ары!** Экинчи мага мындай сөзүңдү угузба, уктуңбу? (Б.Усубалиев). А, анткорсунба **ары!** Мени алдайын дедиңби!? (Б.Жакиев). Койчу **ары**, күн кеч кирип бара жатат,- деп кыздар мага карабай, каптарын бөжөндөтө көтөрүп чуркап кетишти (Ч.Айтматов). А, басчы **ары**, жаагыңды! (Б.Жакиев).

Ары (нары) сөзү бөлүкчөлүк милдетте келгенде анын нака сүйлөшүү кебинин стилине мүнөздүү экенин көрө алабыз. Ал аркылуу сүйлөмгө, ал эмес текстке түрдүү эмоция, экспресия тартууланып, натыйжада каармандын ички ой-туюму, сезими, дегеле маанайы окурмандын көз алдына дапдаана тартыла калат.

Жыйынтыктап айтканда, атооч сөз түркүмүнөн пайда болгон **ары (нары)** сөзү сүйлөм контекстинде баштапкы лексикалык (т.а., тактоочтук) маанисинде гана колдонулбастан, грамматикализациялануунун натыйжасында кызматчы сөздүк да кызмат аткарып, сүйлөмдүн кырдаалына жараша бирде жандооч, бирде байламта, бирде бөлүкчөлүк функцияда колдонула берет.

Тек сөзү.

Тек сөзүнүн азыркы кыргыз тилиндеги баштапкы лексикалык мааниси - тактоочтук маани. Мындан сырткары сүйлөм контекстине жараша ал сырдык сөздүк, ошондой эле бөлүкчөлүк мааниде келүүгө жөндөмдүү. **Тек** этиш менен айкашып келүү аркылуу өзүнүн алгачкы тактоочтук семантикасында келет: **Тек** жүргөн, ток жүрөт (макал). **Тек** тургун Куркутум. Азыр кумардан чыгабыз (Т.Абдумомунов). **Тек** отурсаң боло, ойдолой! (Б.Жакиев). Бул сүйлөмдөрдө **тек** сөзү кантип? деген суроого жооп берип, сын-сыпат аныктагыч тактоочтун милдетинде колдонулду.

Тек сөзү сүйлөм контекстинде кээде күчтүү сезим менен айтылып, ички терс эмоцияны туюнтуу максатында тилибизде кезигет. Көбүнчө көңүлгө туура келбеген иш болуп кеткенде тыюу салуу маанисинде колдонулат. Сүйлөмдө берген семантикасы боюнча эрктик мамилени билдирүүчү сырдык сөздөрдүн ичинен адамдарга карата айтылуучу сырдык сөздөргө кирет: ...Орусбектей чээнден ашкан тентек болобу? ...**Тек!** Болду, Сабыр! Жетет, токтот! (Т.Сыдыкбеков). –Азыр учур окугандыкы. Илим-билимдики. – **Тек**, маа саясаттан сабак бергениңди токтот сен да! (Т.Сыдыкбеков). **Тек**, жетишет, бир боорума акаарат айтканды токтот! (“Жаңы агым”).

Сүйлөм контекстинде **тек** чектөө маанисинде колдонулуп, (жөн) **гана**, **жалгыз** деген чектегич бөлүкчөлөргө синоним болуп келет: Мен сизди суракка алып эмне кылайын... **Тек** аты-жөнүңздү айтыңыз деп жатам (Ч.Айтматов). ...дүйнөдө эмне болуп жатканын биз да билбейбиз. Алда эмнеден коркконсуп делдейип отурган бечара Корголдой **тек** шыпшынууда Т.Сыдыкбеков).

Тек бөлүкчөсү сүйлөм ичинде жалгыз өзү эле келип колдонулбастан, бирде **гана**, бирде **жалаң** бөлүкчөлөрү менен бирге да келип колдонулат. Бул учурда да чектегич бөлүкчөлүк милдетте келет: Аттар баятан шүүдүрүм чөпкө тоюп, азыр кез-кез бышкырынып, **тек гана** магдырашат (Ч.Айтматов). **Тек** Сорокин **гана** окто-текте бир жаңылык айтып келет (Ч.Айтматов). Тирүүлөй кыйнаган бул азаптын түгөнөр чеги жоктой сезилет. **Тек** суу **гана** болсо! (Ч.Айтматов). ...айлана **тек жалаң** суу. Терени түпсүз караңгы, тегерегин карасаң, төбөдө көз жетип, кол жетпеген үзүк-үзүк булуту бар көк асман, айланаң **тек жалаң** суу (Ч.Айтматов).

Чектегич бөлүкчөлөрдүн бир сүйлөм ичинде минтип удаа келиши жалаң кыргыз тилине гана

эмес, казак тилине да мүнөздүү. Бул учурда эки тилде тең чектөө мааниси күчөтүлөт. Ошондой эле кыргыз тилиндеги сыяктуу казак тилинде да **тек** сөзү сүйлөм контекстине байланыштуу тактоочтук, сырдык сөздүк, бөлүкчөлүк милдетте келе берет. (Караңыз: Современный казахский язык. -Алматы, 1962, 416-б.).

Дагы сөзү.

Дагы сөзү сүйлөм ичинде үч түрдүү милдетте жолугат. Ал контексттик кырдаалга жараша өзүнүн накта тактоочтук кызматында, ошондой эле байламталык жана бөлүкчөлүк функцияда кезигет.

Дагы сөзү **тагы/такты** тыбыштык турпатта байыркы жазма эстеликтерде биринчи кезекте тактоочтук кызматта (орусча: еще), ошондой эле кызматчы сөздүк милдетте (орусча: и, также) кезигерин “Древнетюркский словарь” (ДТС, 1969, 527-536-б.) көрө алабыз. С.Е.Малов да жазма эстеликтердин мисалдарында бул сөздүн жогорудагыдай эле (**тагы/такты**) турпатта жана ошондой эле милдетте (орусча: и, еще, также) учураарын белгилеген (Малов, 1951, 425-б.). Ал эми А.М.Щербак **дагы** сөзүнүн эски азербайжан, эски түрк, эски өзбек тилдеринде **дагы/тагы**, карайым, кумук тилдеринде **дагы**, каракалпак, ногой тилдеринде **тагы** тыбыштык турпатта кезиккен тактооч экенин билдирет. Ал бул сөздүн татарда **тагын**, тувада **дагын**, өзбекте **тагин** болуп колдонулушун көрсөтүү менен, минтип түрдүү тыбыштык айкашта келген тактоочтун аягындагы **ы** менен **н** тыбыштарын өз-өзүнчө байыркы чакчыл формалар экенин “Чакчыл этиштен пайда болгон жөнөкөй тактоочтор” деген разделде сыпаттап берет. (Щербак, 1987, 34-б.).

Жогорудагыдай фундаменталдуу эмгектерде **дагы** сөзүнүн биринчи кезекте тактооч экени дапдаана аныкталып, ал эмес анын этимологиясынан бери далилдүү берилип жатканда, ошондой эле тактооч боюнча атайын илимий эмгек жараткан С.А.Давлетовдун эмгегинен да бул сөз тактооч катары орун алып, иликтөөгө алынып жатканда биздин ЖОЖдор үчүн жазылган грамматикаларда анын (**дагы** сөзүнүн) тактоочтордун арасынан такыр орун албай калгандыгы бир эсе таң калтырат, бир эсе өкүндүрөт.

Дагы сөзү С.А.Давлетов тарабынан маанилик жактан сын-сыпат аныктагыч тактоочтордун ичинен кыймыл-аракеттин кайталаныш өзгөчөлүгүн туюндуруучу тактоочтордун катарында берилет (Давлетов, 1960, 25-б.). Ал сүйлөм ичинде этиштик баяндооч менен байланышып келип, алган орду жагынан эркин болорун (сүйлөмдүн башынан, ортосунан, аягынан, б.а., баяндоочко чейин орун аларын) да бул окумуштуу белгилейт (Давлетов, 1960, 75-76-б.). Мисалдарга кайрылалы: “**Дагы** эле табыла элек экен да...”, - деп ойлоп койду кайдыгер гана (Б.Усубалиев). О, бали! Сизди капа кылбайын деп **дагы** көп нерсени атайын айтпай жатам, айым

(К.Акматов). Мунуң жарабайт деп сага **дагы** айтып жатам (Б.Усубалиев).

Дагы тактоочу сүйлөмдүн кырдаалына жараша кээде **кайра/кайта** тактоочуна синоним болуп калат. Караңыз: Адилет экөөбүздүн айыбыздан **дагы (кайра/кайта)** бир жолу кызматсыз каласызбы? (К.Акматов). Бирок ага **дагы (кайра/кайта)** эле негедир бир нерсе жетишпей жаткандай сезилип кетти (Б.Усубалиев). Ага **дагы (кайра/кайта)** эле “аба ырайы кандай?” – деген сүйлөм олдоксон туюлду (Б.Усубалиев).

Дагы тилибизде бөлүкчөлүк милдетте да активдүү колдонулат. Бул учурда ал **дагы/да** варианттарда кезигет. Бирок бул сөздүн да варианты тилде кыйла активдүү колдонуларын байкоого болот.

Көөнө түрк эстеликтеринде бул сөз **тагы/дагы** турпатта бөлүкчөлүк милдетте активдүү түрдө 60 жолу (5 жолу **тагын** вариантында) колдонуларын, ошондуктан анын кийинчерээк байламталык милдетти да аткарууга өткөнүн А. Курышжанов “Кодекс Куманикус” эстелигинин материалында билдирет (Курышжанов, 1958, 59-б.).

Эскерте кетчү жагдай: Айрым учурда бул сөздүн толук (**дагы**) вариантынын тактоочтук мааниде колдонулуп жатабы же бөлүкчөлүк мааниде колдонулуудабы аныктоо кыйынга туруп калат. Ошондо бул сөзгө басымдын түшүп колдонулушу же түшпөй колдонулушу анын кайсы сөз түркүмү экенин аныктоого жардам берет. Маселен: Сен **дагы** келдиңби? Ал **дагы** чет өлкөгө кеттиби? деген сыяктуу сүйлөмдөрдө эгер **дагы** сөзүнө басым түшүрүлүп айтылса, анда бул сөз (орус тилиндеги **еще** сөзүнө дал келип) тактоочтук милдетте келерин, эгер бул сөзгө басым түшүрүлбөй сүйлөнсө, анда **дагы** сөзү (орус тилиндеги **и** кызматчы сөзүнө дал келип) бөлүкчөлүк милдетти аткарууну байкоо кыйынга турбайт. Мунун аныгына жетүү үчүн жөн гана аталган сөзгө бирде басым түшүрүп, бирде басым түшүрбөй айтып көрүү жетиштүү! Ошондой эле бул сөздүн тактоочтук мааниде колдонулуп жатканын анын синоними болгон **кайра/кайта** тактоочу менен алмаштырып айтуу аркылуу да байкоого болот.

Азыркы кыргыз тилинде **дагы/да** бөлүкчөсү айкашкан сөзүнө аныктоо-тактоо, күчөтүү, бөлүп көрсөтүү маанилерин киргизет, ошондой эле сүйлөмдүн ортосунан жана аягынан орун алууга жөндөмдүү. Мындан тышкары бөлүкчөлүк мааниде келген **дагы (да)** сөзүнүн колдонулуш диапозону өтө эле кең экенин көрүүгө болот. Аны топтолгон факты-материалдар да ырастайт. Анткени ал башка бөлүкчөлөрдөн айырмаланып, маани берүүчү сөз түркүмүнүн ар биринен соң, ал эмес кызматчы сөздөрдөн кийин да орун алууга жөндөмдүү экенин көрө алабыз. Тууранды жана сырдык сөздөрдөн кийин орун алышы гана жокко эсе экенин баамдоого болот.

Биз төмөндө бөлүкчөлүк мааниде келген **дагы/да** сөзүнүн жогоруда белгиленгендей, ар бир сөз түркүмү менен айкалышып келүү жөндөмүн мисалдар менен далилдемекчибиз. (Эскертүү: **Да** сөзүнүн бөлүкчөлүк жана байламталык милдетте келишин туюндурган төмөнкү сүйлөмдөрдүн баары Б.Усубалиевдин “Түн”, -Б., 2009 китебинен алынды): Жел менен кошо жагымдуу **жыт** (зат атооч) **да** келди. Ары-бери өткөндө илинип калып жатып, **чепкенимди** (зат атооч) **да** айрып бүтүрмөй болду. Дайыма кысынып-кымырынып жүргөндөй. **Майда-чыл** (сын атооч) **да**. Кудая тобо, мен эс тартканы **бир** (сан атооч) **да** жолу доктурга бара элекмин. Кечээ эле ушунун **бирөө** (сан атооч) **да** жок эле. Ал кат жетти беле же жетпей калды беле, **мүнү** (ат атооч) **да** унутуптур. Кымырынып уялганын эстеп, **азыр** (тактооч) **да** уялып кетет. Анын жан дүйнөсүн ушул жыт, ушул жел, **анан** (тактооч) **да** автобустагылар мисилдете жууп кеткендей болду. ...азыр айылдын быт-чыты **чыкты** (этиш) **да** **калды**. Жаман нерселерди көп **ойлойсуз** (этиш) **да**, - деди тиги токтолбой... Ал көчөлөрдүн аттарын билбейт, **билсе** (этиш) **да** айтпайт. Дайны жок жебирей бересиңби... Бир айттың **болду** (этиш) **да!**. Алым анда анча деле кыйналган эмес. А түгүл тапшырма **катары** (жандооч) **да** туюлбаган. Жүрөгү мындан **кийин** (жандооч) **да** канча жолу алып учпады. Кайсы балдарды айтып жатам? Үйдө балдар **жок** (модалдык сөз) **да!**... Эми ойлосо, анда айылдын адреси деле жок **экен** (жардамчы этиш) **да**. Элдин **арасынан** (жардамчы атооч) **да** аны көрө алган жокмун. Анан баягы **эле** (бөлүкчө) **да**, текшермей.

Да сөзү сүйлөмдө байламталык кызматта да келет. Анын мындай милдетте келиши **да** бөлүкчөсү менен тыгыз байланыштуу. Башкача айтканда, **дагы/да** бөлүкчөсү сүйлөм ичинде эки кайталануу аркылуу сүйлөмдүн бир өңчөй мүчөлөрүн байланыштырып, аныктагыч-тактагыч бөлүкчөлүк маанисин жоготпостон туруп эле, байламталык да милдет аткарат: Алар акырын басып көрүшчү да, Алымдын **да**, аялынын **да** үрөйүн ого бетер учуруп, боор ооругандай баш чайкашчу. Ошентип жүрүп Алым **да** жүрөгүн кароодон коркуп калды. Соо турганда **да**, ооруганда **да**. Тээ төрдө сары чийкилинен келген, анча толук **да** эмес, анча арык **да**

эмес, олбурлуу, узун жаак бир киши отуруптур. Мурат муну эркектерден **да** укту, аялдардан **да** укту.

Дагы/ да сөзү тең байланыштагы жана багыныңкы байланыштагы татаал сүйлөмдөрдү байланыштыруу милдетин да аткарат. Бул учурда да бир эле мезгилде байламталык милдет менен катар аныктагыч-тактагыч бөлүкчөлүк кызмат да аткарат: Нааразылана колун **шилтеди да**, бул сүйлөмдү чийип салууга камданып келатып, кайра токтоп калды. Анан башын **көтөрдү да**, үстөлгө көз жиберди. Уулу ойлонуп **калат да**, башын чайкап күлүп калат. Алым үстөлүнө **келди да**, отуруп жатып шыбырай кетти. Каалгада атайы кулпу салчу илмек **болсо да**, ага бир да кулпу илинбегенин эстеп, өзүнчө жылмаят. Өзү эмне кылып, эмне койгонун кадимкидей **билсе да**, ...эмне сүйлөгөнүн түгөл **билсе да**, аялы оюна келгенинин баарын аралаштырып сого берет.

Жогорудагы мисалдардан белгилүү болгондой, дегеле топтолгон факты-материалдарды анализдеген учурда да, **дагы/да** сөзүнүн да варианты тилде эң активдүү колдонулары дагы бир ырасталды.

Жыйынтыктап айтканда, функционалдык кызматчы сөздөрдүн айрым бир тобу өзүнө жүктөлгөн бир гана кызматчылык (же жандоочтук, же байламталык, же бөлүкчөлүк) милдетти аткарбастан, кээде жогоруда биз баян эткендей түрдүү (универсалдык) функцияны аткарууга жөндөмдүү болуп калат.

Адабияттар:

1. Давлетов С.А. Азыркы кыргыз тилиндеги тактоочтор. – Ф., 1960.
2. Древнетюркский словарь. –Л., 1969.
3. Каламова Н.А. Переход наречий в служебные части речи. АКД. –Львов, 1954.
4. Курьшжанов А. Парадигмы склонения в языке письменного памятника XIII-XIV вв. “Codex Cumanicus”// Вопросы истории и диалектологии казахского языка. – Алма-Ата, 1958. Вып. 1.
5. Малов С.Е. Памятники древнетюркской письменности. – М., -Л., 1951.
6. Садыков Т. , Шаршембаев Б. Манас: Кыргызча-түркчө чоң көрсөткүч сөздүк. –Анкара, 2011, 206, 1123-б.
7. Современный казахский язык. –Алма-Ата, 1962.
8. Щербак А.М. Очерки по сравнительной морфологии тюркских языков. (Наречие, служебные части речи, изобразительные слова). – Л., 1987.

Рецензент: д.филол.н., профессор Садыков Т.